

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/1989,Promocja-Atlasu-polskiego-podziemia-niepodleglosciowego-19441956-Radom-11-marca-.html>
04.04.2026, 01:08

Promocja „Atlasu polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956” - Radom, 11 marca 2008 r.

11.03.2008

11 marca 2008 r. w radomskiej Resursie Obywatelskiej (ul. Malczewskiego 16) odbyła się uroczysta promocja publikacji IPN „Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956”.

Do 1989 roku w wydawanych w PRL publikacjach organizacje niepodległościowe działające w Polsce po wyparciu Niemców przez Armię Czerwoną najczęściej nazywane były „reakcyjnym podziemiem”. Z powodu braku dostępu do źródeł dokumentowych oraz zrozumiałej niechęci do składania relacji przez byłych konspiratorów nieliczne prace publikowane na Zachodzie i książki, ukazujące się w drugim obiegu w Polsce, zaledwie sygnalizowały problem. Upadek komunizmu stworzył nową sytuację. Historycy otrzymali dostęp do dokumentów spoczywających w archiwach państwowych i do niektórych akt aparatu bezpieczeństwa. Równie silnym impulsem było przełamanie bariery milczenia środowisk kombatanckich. Dzięki temu w drugiej połowie lat 90. pojawiło się wiele opracowań poświęconych podziemiu antykomunistycznemu. Ważną cezurą w badaniach było powstanie IPN. Szeroki dostęp do akt Urzędu Bezpieczeństwa pozwolił w wielu przypadkach na uszczegółowienie i weryfikację wcześniejszych ustaleń, stał się też asumptem do podjęcia badań w regionach, gdzie tematyka ta nie budziła większego zainteresowania specjalistów. Dzięki dokumentom z archiwów IPN możliwe było wyświetlenie i przeanalizowanie metod stosowanych przez aparat bezpieczeństwa wobec członków podziemia niepodległościowego. Największy wkład w te badania wnieśli historycy z dwóch środowisk: autorzy „Zeszytów Historycznych WiN-u” oraz uczestnicy seminarium doktorskiego prof. Tomasza Strzembosza. Wielu z nich współtworzyło ten atlas. Idea jego wydania narodziła się niedługo po powstaniu IPN, gdzie pracę znalazła czołówka badaczy, zainteresowanych powojenną konspiracją antykomunistyczną, mających świadomość, że istnieje potrzeba całościowego przedstawienia tego zagadnienia, a jednocześnie liczba dostępnych materiałów źródłowych koniecznych do stworzenia tej syntezy, jest olbrzymia. Stąd wziął się pomysł zaprezentowania wyników badań według jednolitego schematu terytorialno-problemowego. Do prezentacji tak bogatego materiału faktograficznego, dokumentującego zjawiska o dużym zróżnicowaniu przestrzennym, wybrano formę atlasową, fotograficzną i dokumentacyjną. Pozwoliło to ukazać zagadnienia do niedawna wręcz nieobecne w świadomości historycznej Polaków zarówno w ujęciu regionalnym, jak i ogólnopolskim.

Opracowany atlas jest dziełem unikalnym ze względu na szczegółowość prezentowanych treści historycznych oraz na bogactwo informacji z najnowszej historii Polski. Przedstawienie zasięgów operowania oddziałów partyzanckich i aktywności zbrojnej podziemia na mapach w pięciu przedziałach czasowych służy uchwyceniu jego dynamiki w ujęciu przestrzennym i ilościowym. Zadaniem licznych, często po raz pierwszy publikowanych zdjęć i dokumentów jest przybliżenie czytelnikom atmosfery tamtych czasów. Może być także przydatny nauczycielom historii w gimnazjach i liceach oraz wykładowcom uniwersyteckim. Autorzy chcieli, by mógł z niego korzystać zarówno zawodowy badacz, jak i miłośnik historii lokalnej, niemający zamiaru czytania opasłych opracowań.

Atlas odzwierciedla stan wiedzy z początku 2006 roku. Z pewnością nie zastąpi on syntezy polskiego podziemia niepodległościowego, na którą - jak się wydaje - trzeba będzie jeszcze kilka lat poczekać. Być może jednak będzie inspiracją dla historyków, którzy zechcą zająć się badaniem oporu społecznego w pierwszych latach Polski Ludowej.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

